

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Георги Димитров Менгов,
Стопански факултет на СУ „Св. Климент Охридски“
Професионално направление 3.7. Администрация и управление
за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност доцент
по Професионално направление 3.2. Психология, обявен в ДВ, бр. 96 от 19.11.2021 г.,
с кандидат гл. ас. д-р Николай Руменов Рачев

I. Представяне на кандидата

Единственият кандидат в конкурса гл. ас. д-р Николай Рачев е завършил СУ „Св. Климент Охридски“ през 2001 г. като магистър едновременно по „Клинична и консултативна психология“ и „Трудова и организационна психология“. В периода 2002–2006 г. е работил като клиничен психолог в Държавната психиатрична болница „Св. Иван Рилски“ в гр. Нови Искър. От 2004 г. е хоноруван асистент в Софийския университет, а от 2006 г. – редовен асистент. През 2008 г. защитава дисертация по психология на тема „Измерения на музикалното преживяване“. Същата година става главен асистент, както и до сега. През 2013 г. основава Лаборатория по когнитивна психология в Университета. Бил е рецензент на три международни научни списания, сред които много авторитетното Journal of Experimental Psychology: General.

II. Оценка за изпълнение на националните минимални изисквания

Д-р Рачев е представил документи, от които се вижда, че надхвърля националните минимални изисквания за професионално направление 3.2. Психология съгласно Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. В частност, за групата изисквания А, Б и В, съответно Показател 1, Показател 2 и Показател 3 е събрал необходимите 150 точки защото притежава степента „доктор“ (50 т.) и е представил хабилитационен труд – монография (100 т.).

Изискването за публикации за доцент според група Г (П4 до П10) от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ (изм. и доп. ДВ бр. 56 от 6.07.2018 г., Таблица 1, Област 3. Социални, стопански и правни науки, 3.2. Психология) е кандидатът да е събрал най-малко 200 т. Според представената справка кандидатът има заявка за общо 206 точки за своите научни трудове по конкурса. Тези точки са коректно изчислени, както за всяка

публикация поотделно, така и за цялата сума.

Съгласно Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, от кандидатите за доцент се изискват поне 50 т. от цитирания на техни научни трудове (група Д: П11, П12 и П13). От приложената справка се вижда, че кандидатът събира 95 точки за цитирания на неговите публикации, с което надхвърля изискването почти два пъти.

В група Е (П14 до П21) Правилникът не поставя изисквания към бъдещия доцент. Това са дейности, показващи, най-общо, ангажираността на кандидата с различни аспекти от живота на академичната общност и се очакват от кандидати в конкурси за професор. Въпреки това, д-р Рачев тук е постигнал общо 145 точки от участие в или ръководство на национални и международни научни и образователни проекти.

От всичко казано се вижда, че кандидатът отговаря на всички национални минимални изисквания за длъжността доцент, като някои от тях надхвърля значително.

III. Научно-изследователска работа и публикации

Д-р Николай Рачев е представил общо 18 научни труда за участие в настоящия конкурс. Това са: една монография – хабилитационен труд; седем статии на английски език в международни научни издания, от които шест списания с голям престиж; 10 публикации в български издания, от които по-съществени са следните: три статии в „Българско списание по психология“, една в Годишник на Софийския университет и една в Bulgarian Economic Papers.

1. Оценка на хабилитационния труд

Като хабилитационен труд д-р Николай Рачев е представил своята монография „Рационалност в културен контекст“, ISBN 978-954-07-4477-3, София, 2018, Университетско издателство “Св. Климент Охридски”. Тя има обем 368 страници и представлява един сполучлив опит за обобщение на някои от основните постижения на съвременната когнитивна психология. Достоеен за уважение е изборът от автора подход, да напише научна книга на основата на първични литературни източници – статии в авторитетните световни научни списания по психология. Използваната литература надхвърля 300 източника, от които двадесетина на български и руски език, а останалите на английски език. Това изисква сериозни усилия и в България се прави сравнително рядко.

Същевременно авторът е цитирал и най-стойностните публикации на българските учени в областта. Последното е важно, защото способства за формиране на култура на приемственост между поколенията изследователи. Книгата има характеристиките на монография, но може да изпълнява и функциите на учебник в областта на когнитивната психология защото е написана на достъпен за студентите език и е приложима в учебния процес.

Изследванията в съвременната когнитивна психология са немислими без използването на математически апарат поне в минимален обем. За разлика от редица други български автори в областта, Николай Рачев пълноценно е усвоил този минимум. Той го използва пестеливо, но винаги прецизно, освен това никога не имитира познание чрез злоупотреба с чуждици. Този подход също ще има възпитателен ефект върху бъдещите поколения студенти и докторанти. Тук те ще видят един образец на добросъвестен научен текст, написан с компетентност, дълбочина и чувство за мярка.

В книгата са включени интересни резултати, плод на изследователската дейност на самия автор. Той се е предпазил от изкушението да се самоизтъква и е представил постигнатото като част от общия поток на научната мисъл. Най-голям интерес представляват изследванията на д-р Рачев, посветени на двупроцесната трактовка на мисловните процеси, от една страна, и допускането за наличие на межкултурни различия, от друга страна. Теоретично обединение на тези две основни линии е направено в заключителната глава, където основният принос е опитът двупроцесната теория, отчитаща културни променливи, да се приложи за обяснението на свързани с рационалността ефекти. Този монографичен труд запълва една празнота в българската научна литература и освен това показва, че авторът му е намерил плодотворно поле за работа в перспективна междинна област.

2. Оценка на другите представени публикации

Намирам за необходимо да се спра по-подробно на една от основните изследователски линии в работата на д-р Рачев. Той е водещ автор на публикация с общо шест съавтори в авторитетното международно списание *Plos One* от 2021 г. В нея научният колектив използва като инструмент формулираната преди четири десетилетия от Канеман и Тверски задача за избор между алтернативи за справяне с новопоявил се азиатски вирус.

Посредством извадка от близо 90000 участници от 47 страни колективът с водещ автор д-р Рачев установява, че през пролетта на 2020 г. в условията на коронавирусната пандемия хората са били статистически значимо по-склонни от обичайното да избягват риска и да се поддават на влиянието на положителни и отрицателни внушения при формулировката на конкретната ситуация. Същото изследване съдържа и други неочаквани резултати за реакциите на хората в този особен исторически момент. Д-р Рачев успешно разработва въпросната тематика и в някои други свои публикации, а именно [6], [10] и [11] от представените за конкурса. Бях свидетел как той убедително изнесе доклад върху тези проблеми пред международната научна конференция на Стопанския факултет на Софийския университет преди няколко години.

Приемам за адекватно формулирани научните приноси в публикациите, съгласно справка, представена от кандидата. Ще се спра по-обстойно на още един аспект от неговата работа. Очевидно той успява да се включи в международни изследвания, които имат пряко отношение към някои от най-актуалните проблеми на нашето съвремие. Такива са публикациите [15], [16], [17], [18]. По този начин той се оказва съавтор на статии в някои от най-престижните списания в света, като *Nature Human Behaviour* и *Royal Society Open Science*. На сегашния етап д-р Рачев е все още младши съавтор в повечето от споменатите научни колективи, но при всички случаи е поставил едно много добро начало. В същност, той е водещ изследовател в статията в списанието *Plos One*.

Друга характерна черта на неговата публикационна дейност е включването на студенти като съавтори на научни статии, за които те очевидно са дали значим принос. Далеч не всички колеги от академичните среди могат да бъдат посочени като добри примери в това отношение. Очевидно д-р Рачев поддържа не само високи професионални, но и високи етични стандарти.

3. Оценка на цитиранията на трудовете на кандидата

От изготвената от Университетската библиотека справка се вижда, че седем публикации на д-р Рачев са цитирани 25 пъти в документи, видими в световната база от данни за научна литература Web of Science. Подобен е резултатът за Scopus. Открити са и по няколко цитата в другите авторитетни бази от данни CEEOL, EBSCO и РИНЦ.

4. Изследователски проекти и приложна дейност

Беше споменато, че д-р Рачев е създател на лаборатория по когнитивна психология в СУ. По всичко личи, че там се извършва пълноценна научна работа, както и обучение на изявени студенти в областта на провеждането на научни изследвания. За последните осем години през лабораторията са минали десетки студенти.

Кандидатът има значима проектна дейност. Той е участвал в два международни научни проекта за изследване на психологическите аспекти на ковид пандемията. Ръководил е два проекта, финансирани от ФНИ на СУ „Св. Климент Охридски“ и е бил член на три други проекта.

IV. Учебна и преподавателска дейност

От предоставените документи се вижда, че кандидатът д-р Рачев е извършил интензивна преподавателска работа в Университета. През всяка от последните три учебни години той има около 300 часа аудиторна и около 900 часа извънаудиторна дейност.

Той е титуляр на дисциплините „Когнитивна психология“ 1 и 2 част, „Психолингвистика“, „Обща и възрастова психология“ в две бакалавърски програми. Преподава три дисциплини в магистърски програми, две от които на английски език. От 2004 г. до днес той е водил упражнения по различни психологически дисциплини в няколко бакалавърски и магистърски програми. Всичко това го прави отлично подготвен за академичната длъжност доцент в Софийския университет.

V. Коментари и препоръки по дейността и постиженията на кандидата

Д-р Николай Рачев е намерил своята плодотворна ниша за научна работа – това са някои когнитивни явления на рационалност и нерационалност и инструментите за изследването им, от една страна, и различията и нюансите на тяхното проявяване в различни култури, от друга страна. Описаното творческо поле предоставя широки възможности за межкултурни изследвания, а с това и за осмисляне на отделни аспекти от нашата действителност.

Нямам забележки към научната дейност на кандидата. Отлично впечатление прави неговата интегрираност в международните научни среди по възможно най-добрия начин –

чрез участие в изследователски колективи с изявени учени от други страни. За един млад учен това е първоначално признание за неговите качества.

Мога да отправя само една препоръка към д-р Рачев. Като асистент и главен асистент основната му задача е била да овладее до съвършенство инструментариума на науката и да намери своето изследователско поле, накратко – да се изгради като съвременен учен. Той е постигнал това по безспорен начин. Като доцент върху раменете му ще легнат нови отговорности. Осъзнато или не, в много по-голяма степен той ще служи за пример на следващите поколения студенти, докторанти и млади колеги, а освен това с действията и позициите си ще влияе значимо повече върху нашата академична общност. Препоръчвам му да потърси и да намери най-подходящите организационни форми и начини, чрез които да осъществи всичко това.

VI. Лични впечатления от кандидата

Познавам д-р Николай Рачев от десетина години. През този период той е оставил у мен впечатлението за задълбочен изследовател, който активно се стреми към най-високите стандарти в световната наука, понякога с риск да остане неразбран. Но това може би е естествено за хора, чиято цел е постигането на стойностни научни резултати.

VII. Заключение

Единственият кандидат в конкурса за доцент по психология д-р Николай Рачев отговаря на всички изисквания за тази длъжност. Неговите академични постижения надхвърлят минималните национални изисквания, по някои от показателите значително. Той представя една убедителна и достойна кандидатура. Моята обща оценка за дейността му е изцяло положителна. Предлагам на уважаемия Факултетен съвет на Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ да избере гл. ас. д-р Николай Руменов Рачев за доцент.

25 март 2022 г.

Подпис: _____